

מחזור סדרת הספרים

עלון כל המועדים

גליון ע'ג הלכות והליכות בענין "שבת אופרוף"

שבת אופרוף

נוהגים שבשבת שלפני החתונה, [שבת עליה לתורה] מוליכים את החתן לבית הכנסת והוא עולה לתורה,

הטעם בשבת אופרוף ואמירת מזל טוב הובא בפרקי דרבי אליעזר (פרק יז) "ראה שלמה מה כוח של גמילות חסדים של ישראל לפני המקום, ובנה ב' שערים בבית המקדש והיו ישראל מחשבים ירושלים יושבים ביניהם בשבת, ומי שהיה חתן היה נכנס ומברכים אותו, ומשחרב בית המקדש התקינו שיהיו חתנים הולכים לבית המדרש וכל ישראל הולכים ומברכים אותם וזוהו יוצאים ידי חובת גמילות חסדים" (טור יו"ד שצג).

טעם אחר: כיון שמועד החופה זמן שמחה הוא לאדם ומן הראוי שיעלה על ראש שמחתו את שמחת תלמוד התורה שהיא שמחת כל ישראל כנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב, על כן תקנו חכמים לכבוד התורה לשמח חתן בעלייתו לתורה בציבור (גינת ורדים ועין בעור מקודש פ"ד הערה).

לקיחת החתן לבית הכנסת

מקור מנהג זה מפרקי דר"א (סוף פרק יז) שמשחרב בית המקדש התקינו שיהיו חתנים הולכים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ואני מקום רואים את החתן ושמחים עמו ובמסכת סופרים (פרק יט הלכה יב) מובא בלשון זה: כדי לגמול להם חסד לחתנים ולהלוותם לביתיהם"

ובספר מהרי"ל (הלכות נישואין ח) כתוב שבת שחרית כשיסיימו פסוקי דזמרא הולכים חשופי העיר ומבאים את החתן לבית הכנסת ובספר נוהג כצאן יוסף (נישואין ה) כתב ראוי לבטל המנהג שמפסיקים בתפילה להביא את החתן לבית הכנסת.

טעם הדבר: לפי שהנושא אשה נמחלים לו כל עונותיו ונעשה כבריה חדשה וכתנינו

שנולד ונהיה אדם שלם ואמרו חז"ל (מכות י, ב) "בדרך שאדם רוצה לילך מולכים אותו" וזוהו

רומזים המלווים לחתן שהברירה כעת בידו לבחור לו דרך חייו ומזרזים אותו לפני החתונה לבחור בדרך החיים (ספר המטעמים חתן וכלה יח).

נהגו שהחתן עולה למפטיר.

במשנה ברורה סי' קע"א ס"ק ד מוזכר שבשבת לפני החתונה קוראים את החתן למפטיר (ועי' שולחן העור ו ג).

זריקת סוכריות

נהגו לזרוק על החתן קליות ואגוזים אחר העליה לתורה,

מקורו ממסכת ברכות (דף נ, ב) תנו רבנן ממשיכין יין בצינורות לפני חתן ולפני כלה, וזורקים לפניו קליות ואגוזים בימות החמה ולא בימות הגשמים".

אף דבגמרא בברכות מיירי בעת הנשואים [לפני החתן והכלה] ולא בשבת לפני החתונה בדרכי חיים ושלוש (אות תתרמה) הביא מנהג זה לענין שבת קודם הנשואים וכן מובא במשנ"ב קע"א (ס"ק כא) וז"ל יש מקומות שהנהיגו כהיום לזרוק צמוקים לפני החתן בשבת שלפני חתונתו בשעה שקוראים אותו למפטיר.

והמנהג המקובל היום לזרוק סוכריות ושאר מינים שאינם מתקלקלים בזריקתם ואינם נמאסים בזריקתן.

הטעם לזריקת הסוכריות: לסימן טוב, והתינוקות מלקטים אותם (רש"י ברכות נ, ב ד"ה ממשיכין). והוא רמז לסימן ברכה, ושיהיו פרים ורבים בלי צער כאגוזים הללו (ספר מנהגי בית יעקב א ס' ו).

כיסוי הס"ת בשעה שמזמרים לחתן

יש להקפיד לכסות את ספר התורה כשמזמרים לחתן, **הטעם:** משום שאין זה כבוד לס"ת שיהיה גלוי זמן רב (משנ"ב קלט ס"ק כא).

נהגו שהחתן עולה בשבת שלפני החתונה ובשבת שלאחר החתונה. **והטעם:** משום שחתן דומה למלך וכמו שמלך כותב לו שני ספרים

כך חתן עולה פעמים לתורה (מדרש תלפיות).

טעם אחר: כדי שיבחין בין תורה שלמד לפני חתונתו למה שלמד לאחר החתונה, כדאיתא

גליון מיוחד לרגל שמחת האופרוף של
הבחור החשוב אלעזר ולס"י
שבת פרשת תרומה תשע"ז

ביבמות (סב, ב) השרוי בלא אשה שרוי בלי תורה (ספר מטעמים חתן וכלה אות כ בשם עטרת יעקב ישראל).

לרקוד בשבת לכבוד חתן

מותר לרקוד לכבוד החתן בשבת, משום דהוי דבר מצווה (משנ"ב שלט ס"ק י, אבני ישפה או"ח סימן לה ענף ד).

שבוע שחל החתונה

חתן דומה למלך מה המלך הכל מקלסין לפניו כך החתן, מה המלך אינו יוצא לבד לשוק לבדו כך חתן, מה המלך שמחה ומשתה לפניו כך החתן כל שבעת ימי המשתה, מה המלך לובש בגדי כבוד כך החתן (פרקי דר"א פרק יז).

נהגו שהחתן אינו הולך לבד בלא שומר משבת של עליה לתורה והטעם: לפי שחתן בשבוע של החתונה נקרא מלך ומלך אינו יוצא לבדו (ביכורי יעקב תרסט ס"ק ג).

טעם אחר: לפי שיש כוחות במזיקים שמתקנאים בבני אדם לכן אמרו חז"ל (ברכות נד, ב) ג' צריכים שמירה ואחד מהם חתן חולה ויולדת (שפת אמת ברז"א).

טעם המנהג בשבוע שקודם החופה הוא מדין כבוד, ואחרי החופה הוא מדין שמירה (ספר המטעמים).

החזו"א הורה כאשר חתן הולך לתפילה אינו צריך שמירה משום "שומר מצווה לא ידע דבר רע" (מעשה איש ח"ב).

עטיפת חתן בטלית אחר הנשואים

נהגו בני אשכנז שאין מתעטפים בטלית גדול עד הנישואין ומקורו מהתשב"ץ שכתוב (דברים כג יב) "גדילים תעשה לך על ארבע כנפות" ונסמך לו (שם יג) "כי יקח איש אשה" מכאן סמכו בזה בני אשכנז שלא להתעטף בטלית עד אחר הנישואים.

חופה

הטעם שאין מברכים שהחיינו על קידושי אישה

משום שאין מברכים ברכת הזמן רק על מצווה שמיד נגמר מלאכתו ונשלמת המצווה כגון תקיעת שופר, משא"כ קידושי אשה עיקר מצות פרו ורבו אינה נגמרת מיד אלא אח"כ כשנולד בן ובת.

מחילת עונות

תני חתן נשיא וגולה מכפרת, חתן דכתיב (בראשית כח ט) "וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל", וכי מחלת שמה והלא בשמת שמה, אלא שנמחלו לו כל עוונותיו (ירושלמי ביכורים ג ג).

הטעם למחילת עונות: משום שהוא בריה חדשה דעך עתה היה חצי גוף וכשהוא נושא אשה הוי גוף שלם (גור אריה פרשת בראשית).

טעם אחר: שלשה שותפים לו לאדם הקב"ה אביו ואמו הרי בשעה שאדם נושא אשה נהיה שותף לקב"ה וע"כ שפיר מוחלים לו עוונותיו משום כבוד המקום (בישורן מלך).

צום ביום החתונה

נוהגים שהחתן והכלה צמים ביום החופה. יש נוהגים שרק החתן צם, ואצל עדות המזרח יש הנוהגים שאף החתן אינו צם.

הרמ"א כתב מפני שהוא יום שנמחלים להם עוונותיהם (הגהת רמ"א באה"ע סימן ס"א) ומטעם זה סגי עד צאת הכוכבים.

טעם אחר: מובא בתשובת מהר"ם מינץ (סימן קט) כדי שלא יהיה שיכור בשעת מעשה הקידושין.

טעם אחר: משום שמצווה זו חביבין עליהם וכדרך חסידים הראשונים שהיו מתענים לפני מצווה חביבה עליהם כגון לולב ושאר דברים, גם החתן צם לפני מצווה חביבה זו (מטה משה פרק ראשון בהכנסת כלה אות ב בשם הרוקח סימן שנג).

טעם אחר: על פי הפסוק "לא אוכל לדבר עד אם דיברתי" הרי אליעזר שקידש את רבקה בשליחות יצחק לא אכל עד שקידש, גם החתן לא אוכל עד שקידש.

טעם אחר: משום דליתא כתובה דליתיה ביה תיגרא ואין חופה ללא מחלוקת[לכן מתענה שבזכות זה תתבטל התיגרא (שד"ח מערכת חתן וכלה בשם מהר"י מברונא).

טעם אחר: הצום הוא משום אבילות על ירושלים לקיים מה שנאמר (תהילים קלז ו) "אם לא אעלה את ירושלים על ראש שימחתי" (ערוגת הבושם ח"ד עמוד 44 בשם ר' אפרים מבונא).

טעם אחר: דאיתא בירושלמי ר"ה (פרק א הלכה ג) "מלך נידון בכל יום" והיות שחתן דומה למלך הרי דנים אותו כמלך, ולגביו יום החופה הוא כיום כיפור ולכן מתענה (שו"ת מהר"י ברונא סימן צג).

טעם אחר: כמו שהתענו ישראל קודם מתן תורה כך גם החתן שבים זה זוכה לתורה כידוע (מטעמים חתן וכלה סח).

נהגו שהחתן לובש קיטל [בגד לבן] בחופה

הטעם: הואיל וביום החתונה מוחלים לו על כל עוונותיו, וכביום הכיפורים שלובשים בגדי לבן ע"ש שנאמר (ישעיהו א יח) "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו" (מטה משה פרק ראשון בהכנסת כלה ב).

טעם אחר: משום שבגד זה רומז לחירות כמו שלובשים אותו בליל פסח ומרמז שהחתן נעשה עתה בן חורין מחטאיו (מטעמים קג).

טעם אחר: כיון שהקיטל הוא בגד של מתים הוא לסימן ברכה שלא יתפרד הזוג כל ימי חייהם ורק המות יפריד ביניהם (שו"ת נהרי אפרסמון).

נהגו להלביש החתן את הקיטל

הטעם: להזכיר לו יום המיתה שגם כן מלבישים לו לבנים דכתיב "כל ימך תתעץ לבן" וכו' ועל ידי כך יתעורר עוד ביתר שאת לשוב בתשובה שלימה (יעב"ץ).

טעם אחר: חתן דומה למלך וכמו שמכבדים את המלך ומלבישים אותו, כך מלבישים את החתן והוא סימן גדלות (יעב"ץ, מטעמים חתן וכלה אות קל).
הינומא

נהגו לכסות פניה של הכלה

הטעם: על פי הפסוק "ותיקח הצעף ותתכס" (מהרי"ל עמוד תסו), וי"א מפסוק זה (רות ג ט) "זפרשת כנפך על אמתך" (מטעמים).

טעם אחר: משום שנפסק בשו"ע (אה"ע סימן סה ב) שאסור להסתכל בכלה, ומאידך מוסיף הרמ"א שמותר להסתכל על תכשיטיה, לכן מכסים את פניה בהינומא (לקוטי מהרי"ח ח"ג דף קל).

טעם אחר: ההינומא רומזת לכסות שמכסה הבעל את אשתו מעיני האנשים שמכאן ואילך היא אשת איש וההסתכלות בה אסורה (כתו"ק בראשית כ טז).

החופה

טעם שהחתן מקדש את הכלה תחת החופה משום שהקידושין הראשונים שהתקדשו ישראל לאביהם שבשמים בעת מתן תורה היה תחת ההר (רוקח שנג, מטעמים ערך חתן וכלה אות סא).

נהגו לעשות החופה מתחת כיפת השמים

והטעם: לסימן טוב שיהיה זרעם ככוכבי השמים, וכמו שאמר הקב"ה לאברהם (בראשית טו ה) "הבט נא השמימה וספור הכוכבים וגו' כה יהיה זרעך" (רמ"א אבה"ז סימן סא א).

טעם אחר: לפי שבעריכת החופה מחוץ לבית יש משום פרסום השמחה כמאמר הכתוב (ירמיה לג) "עוד ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול מצהלות חתנים מחופתם" וחוצות הוא תחת כיפת השמים (שו"ת יהודה יעלה ח"א אר"ח סימן לח).

טעם אחר: מפני שבתוך הבית המוקם צר ומתערבים אנשים ונשים ועלולים לבוא לידי מכשול. **טעם אחר:** משום שהחופה אם אינה ברשותו של החתן אינו קונה, ולכן עושים בחוץ ברה"ר שגם לחתן יש חלק בו (שו"ת שאילת יצחק סימן ס).

נהגו שמוליכים החתן והכלה אחד מצד זה ואחד מצד שני

והטעם: על פי המדרש על הפסוק (בראשית ב כב) "ויביאה אל האדם" מלמד שנעשה הקב"ה שושבין לאדם הראשון, ובב"ר (פרשה ז ח ג) אמרו מיכאל וגבריאל היו שושבינים של אדם הראשון (מ"מ ב).

נהגו להוליך לחופה עם אבוקות ביד

הטעם: לסימן ומזל הצלחה שאבוקה מסמלת שמחה.

טעם אחר: מנהגי חתן וכלה נלמדים ממעמד מתן תורה בו ה' התגלה "כחתן זה שיוצא לקראת כלה" (מכילתא פ"ג) ובמתן תורה נאמר (שמות כ יח) "וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים" (תשב"ץ סימן תסו עמוד מד).

והטעם שאנו לומדים דברי רבים המנהגי חופת חתן וכלה ממתן תורה כי שם הראה את עצמו כביכול כחתן (הקב"ה) לפני כלה (תשב"ץ סימן תסו).

נהגו להחזיק שני נרות

והטעם כי כידוע לאיש יש רמ"ח איברים ולאשה רנ"ב (בכורות מה, א) ביחד הם ת"ק בגימטריא ב' פעמים נר לכן נושאים שתי נרות לפנייהם לרמוז לזיווג איש ואשה, **ועוד** ב' פעמים נר בגימטריא כמנין "פרו ורבו" שהוא סימן שיהיו פרים ורבים (מטה משה הכנסת כלה ב).

נהגו שזורקים חיטים על החתן.

הטעם: לסימן טוב שיהיו פרים ורבים כחיטים (רוקח סימן שנג).
טעם אחר: יש שכתבו סימן לשלום וסמכו על הפסוק (תהילים קמו יד) "השם גבולך שלום חלב חיטים ישביעך" הביאור כי "חלב חיטים ישביעך" בגימטריא חתן וכלה (רוקח שם, ספר נוהג כצאן יוסף נושאים ז עמוד קיג).

נהגו שמוליכים החתן לחופה ורק אח"כ מביאים הכלה,

הטעם: שכן מצינו בהר סיני שהקדים הקב"ה שהוא החתן לבוא כמו שנאמר (דברים לג ב) "ה' מסיני בא" ודרשו כחתן הבא לפני הכלה (מטעמים חתן וכלה אות עה).

נוהגים שהכלה מסובבת סביב החתן שבע פעמים (קיצור שולחן ערוך קמו ה).

הטעם: משום שחתן דומה למלך מה מלך חילותיו מקיפים אותו אף חתן שושביניו מקיפים אותו (מטעמים).

טעם אחר: ע"ש הנאמר "כי ברא ה' חדשה בארץ נקבה תסובב גבר" והוא מנבואות הנחמה של ירמיהו (מטעמים יח).

ניגון החופה

מנגנים שירי התעוררות בחופה, והטעם: לעורר החתן לתשובה ולבקש רחמים בעת רצון זה (ספר נתיבות האדם ח אהל יעקב שם ז).

מעמידים החתן והכלה במזרח

הטעם: שיהיו פניהם נגד ארון הקודש (באר היטב אה"ע סא ז) נראה שטעם זה התיחס לזמן שהיו עורכים החופה בבית הכנסת על הבימה או בחצר בית הכנסת ליד הפתח, ולכן הקפידו שיעמדו כלפי מזרח נגד ארון הקודש.

יש הנוהגים להעמיד את הכלה לימין החתן תחת החופה

והטעם ע"ש הנאמר בתהילים (מה י) "נצבה שגל לימינך" סופי תיבות אלו הם "כלה" (רוקח סימן שנג).

נהגו שהציבור עומד בשעת עריכת החופה (באה"ט אה"ע סימן סב סק"א בשם כנה"ג אה"ע סימן סב)
הטעם בעמידה: לכבוד החתן הדומה למלך (כנה"ג שם).

טעם אחר: הואיל וברכת חתן צריכה מנין של עשרה דינה כמו כל דבר שבקדושה שעומדים בו בקדושה וברכו (שו"ת דכי נועם האו"ח ס"ס ג).

אפר מקלה

נוהגים לשים אפר מקלה על ראש החתן (טור אבן העזר סה ג).

והטעם: כדי לזכור את חורבן בית המקדש וירושלים לקיים מה שנאמר (תהילים קלז ו) "אם לא אעלה את ירושלים על ראש שימחתי" (שו"ע או"ח תקס ב טור אה"ע סה ד). מאי על ראש שימחתי אמר רב יצחק זו אפר מקלה שבראש חתנים (ב"ב ס, ב).

באמירת הקידושין אומרים "כדת משה וישראל" (רמ"א אה"ע כז א)

הטעם: בנוסח "כדת משה" דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש, ואם עשה שלא כדין אפקעינהו רבנן לקידושין ובשביל שיהיה להם כוח להפקיע צריך שיקדש על דעתם ולכן אמרינן כדת משה וישראל שהקידושין על דעת רבנן (כרם שלמה על אה"ע סימן כז בשם הראב"ן).

הטעם שמקדשים את האשה בטבעת

משום שבשרשרת יש הרבה טבעות משולבות זו בזו וידוע כי כל הדורות הנמשכים זה אחר זה הם כמו טבעות בתוך השרשרת כי זה נולד מזה ולכן נקרא שלשלת היוחסין וכל אחד הוא כמו טבעת קבועה בשלשלת ולכן מקדשה בטבעת לרמוז לה שתזכה להבנות ממנו ותלד בנים ובני בנים ולא תופסק השרשרת (מטעמים חתן כלה אות לא).

מקדשים בטבעת ללא אבן או יהלום (אה"ע לא"ב)

והטעם: לרמז לקשר של קיימא שאין בו ראש תחילה וסוף אלא כולו חלק

טעם אחר: שלא תשים עיניה על האבן שיש בה ותחשוב שזה אבן יקרה ואח"כ יתברר שזה אבן פשוטה, והקידושין יהיו קידושין ספק (כל בו סימן עה בית שמואל וחלקת מחוקק אה"ע שם).

נוהגים שלפני נתינת הטבעת לאשה ע"מ לקדשה עדי הקידושין נשאלים בפניה ומעידים שהטבעת שווה פרוטה (כל בו קמ"ז).

הטעם: שמא יתברר שהטבעת הנראית של זהב אינה אלא מנחת ומצופה זהב והקידושין קדושי טעות (שם).

נהגו לשים טבעת הקידושין דווקא באצבע הסמוך לאגודל

הטעם: דווקא באצבע זו משום שזו האצבע שמראים בה תמיד אותיות, המלמד לתינוק, בעל קורא לעולה לתורה, ולכן מקדשים בה שהיא נראית לעין יותר, וכן ביד ימין שהיא עסקנית יותר וכולם ידעו שהיא נשואה ולא יקפצו עליה לקדשה (דווקא בימיהם שהיו מקדשים תחילה ורק לאחר זמן היו כונסים לחופה).

טעם אחר: לפי שבמזמור (תהילים יט) "השמים מספרים" מובא הפסוק "והוא כחתן" וכשיתחיל למנות מפסוק "תורת ה' תמימה" יפול שם "הנחמדים מזהב" באמצע לרמז שכבר קדשהו בשמים ליתן הזהב שזה טבעת הקידושין (ספר מטעמים ערך חתן אות לד בשם ספר חופת חתנים).

נהגו לשבור כוס זכויות מתחת לחופה (רמא תקס ב)

הטעם: מפני אבילות ירושלים לקיים "אם לא אעלה את ירושלים על ראש שימחתי" שלא תהיה השמחה שלמה (כל בו עה ורמ"א שם).

טעם אחר: לקיים הפסוק (בתהילים ב יא) "וגילו ברעדה" ודרשו חז"ל ברכות (ל, ב) במקום גילה שם תהא רעדה, להזכיר שאין השמחה במלואה בזמן הזה (שע"ת או"ח תקס בשם משבצות, רוקח שנג).

טעם אחר: להזכיר שבירת הלוחות כעין שאמרו חז"ל (במ"ד סוף פ"ה) ביום חתונתו (שה"ש ג) זה סיני (כתר ש"ט עמוד תרי"ז).

נהגו לקחת ב' כוסות אחת לברכת האירוסין ואחת לברכת הנשואים, והטעם: שלא מברכים על כוס אחת כדי לא לעשות מצוות חבילות חבילות (ספר מטעמים ערך חתן אות כד בשם חכמת אדם).

טעם אחר: לפי שבימים הראשונים היו מארסים ומקדשים את האשה בשעת האירוסין ואחר זמן הרבה היו נושאים ובעת האירוסין היו מקדשים עם ברכה וע"כ עשו זאת זכר (ספר מטעמים שם כו).

הטעם שבתנאים המחותנים שוברי הכלי חרס, תחת החופה החתן עצמו שובר את הכוס לפי שבתנאים החתן עצמו עדיי לא קנה כל הקנין ואין אצלו עדיין שמחה שלימה ולזכר בעלמא שוברים המחותנים, משא"כ בחופה שאז שמחתו שלימה אזי מחויב במקום גילה שם תהא רעדה וצריך הוא לשבור את הכוס זכר לחורבן ירושלים (מטעמים החדש חתן וכלה ה).

הטעם שבאירוסים שוברים כלי חרס ובחופה כלי זכויות

להראות כשם שכלי חרס שבשבירתם אין להם תקנה כך אסור לבטל תנאי אולם בחופה שובר כלי זכויות שיש לו תקנה כיון שיש תקנה ליפרד בגט (כתר רא"ש להגר"ח מולאזין אות קיד).

הטעם שאין בשבירת הכוס משום בל תשחית כיון שעושים כן כדי להעיר מוסר למען יתנו לב (פמג"ד, משנ"ב תקס ס"ק ט).

הטעם שאומרים בתחוה מל טוב

כי מז"ל ר"ת מ'איש ל'קוחה ז'את ומ'צא אשה מ'צא טוב (מטעמים החדש חתן וכלה אות ט).

ניתן להשיג את הספר
לב המועדים
"פורים וחודש אדר"
בית המחבר בעלי התוספות 6 אלעד
052-7668608
lev17382@gmail.com

לקבלת העלון במייל: lev17382@gmail.com